Remonſtrance

of vertooch by die van
Leyden den Heeren Ritterſchappen eñ Ste-
den repreſenterende de Staten ſlants van
Hollant/ in Februario xvc lxxxij hare me-
de-litmaten gedaen/ nopende tverhandelde
der Predicanten/ inden laetſt-voorledenen
zomer tot Middelburch in het Nationael
Synodus (zo zijt noemen) verga-
dert geweeſt zijnde / met
den gevolge van
dien.



Gedruckt int Iaer M. D. LXXXII.

AEN DEN LESER.

Soudet oock recht zijn, vrientlicke Leſer, datmē een keerſe inder nacht lichtende, onder een coren-maet ſtolpte? Soudemen ſodanigen leytſman tot de dier-gecochte vrijheyt als Leyden is, ander Steden niet tot een heylſame aenleydinge laten verſtrecken? Soude die Stadt Leyden op ſo loflicken berge tot een toevlucht ende berginge vande gemeen lants vrijheyt verborgen mogē blijuen? Dat ſy verde nv my middel ter handen is gecomen, om die te laten zijn tot een exempel van allen anderen: ſonderlinghe na dien ick miraculeus daer aen ſy ghecomen. Ick hadde te doen inden huyſe van een daghelijcx gedeputeerde, zijnde inde Staten van Hollant. Daer was niemant voor de hant, de navolgende remonſtrantie lach op een cantoor, ick ſach den tijtele, ſtack ſe in mijn boeſem, tradt te rugge na huys, ende copieerdeſe, twelck gedaen, ginck weder int ſelue huys, dede mijn bootſchap ende liet heymelick die principale Remonſtrantie, gedruct weſende, daer liggen. ben ick hier in een dief? vergheuet my om v ſelfs nut, ia om tghemeen beſten willen. maer iſt dieuerije dat een keerſe aen den anderen wort ontſteken? Wat ſchadet dat het licht van deerſte keerſe? niet. wat ſal v dit licht van deſe keerſe baten? veel. O veel, wildy maer tot dit licht v oogen openen, die vrijheyts aert verſtaen, haer helpen voorderen, by wettige wegen, tot minderinge van partijſchap, meerderingh van eendracht ende verſekeringe der aengeuochten Nederlanden. Dat gunne v God, Amen.

Aen mijnen E. E. Heeren/ mijne Heeren de Staten Slants van Hollant.


Yne Heeren/zo die wy dē noot/die onze bedroef-
de/doch alder-liefste Vader-land/ aen ofte opleyt
aenzien/ende bemerckē de uyterste ruine van ons
allen/ zo niet by tijts tot den brant die niet alleen
rontom ons/maer ooc van binnen ontstekē is uyt
te blusschen/toe gelopen en wort/ daer mede wy
ons dan te dicmael-der moeten becommerē als wy tvier naerder
gheuoelt hebben: Geeft het ons groot wonder dat hier van der
claech-liederen ende redenen niet alleen de straten/ mer alle de we-
relt vol is. Ende dat nochtans wy zien tot de beterschap eñ ver-
lichtinge eenes sulcken quaets zo weynich wijsheyts / zorchvul-
dicheyts ende naersticheyts gepleecht te worden. Aen onzer zijde
derven wy vry zegghen dat de naerstichept ende zorchvoudighe
mannelicheyt/die wi/mit het verlies van zo veel duyzenden (als
yederman bekent) deur Gods gratie bewezen hebben/ wy niet
gaern en zouden vervallen zien. Gelijc wy ooc hopen dat een ye-
gelijc van u/mijnen Heeren/ gaern in zijn respect betrachten zou-
de: ende en hebben daer aen niet te twifelē. Maer alzo aller zaken
opcomstes de wijsheyt een moeder is: hebbē wy/ zo veel ons aen-
gaet/niet/dat wy ons der halven zouden toe schrijven ofte beroe-
men moghen / dan God den almoghenden ootmoedich te danc-
ken dat hy in onze slechticheyt zijnen wonderen raedt bewezen
heeft. Niet te min zo deur menschelicke voorzichticheyt/ yet/ als
zonder twifel veel(de wijl de goetheyt Gods zijne goede gave der
wijsheyt der menschelicker natuere tot een voornaem behulp in-
geplantet heeft) ons zoude mogen geholpen werden: zo wetē wy
doch dat een yderman/dezer ende aller gaven niet meer dan alleen
zo veel en heeft/ als hem van God toegemeten is. Ende alzo wy
zo verre geleert zijn deur de ervarentheyt/ (dwelck de beste mee-
stersse der onwijzen is) dat wy connen af meten de cleynicheyt on-
zer wetenschap/willen wy de zelve andere/van mijn Heerē/gaer-
ne toe schicken: Die wy bekennen/ als mit scherpsinnicheyt be-
gaeft zijnde/in verscheydē wetenschap opgevoedet/ende deur ge-
stadigen handel van zaken wijsheyt vercregē te hebbē. Nochtans
de wijl inden gemeenē brandt niemant hem en behoort stil te hou-
den/die niet voor eē trouloos lith vander gemeente tot zijn eygen
verderf zoude willen gehouden werden: zo hebben wi die (alzo te
spreken) tot mede-wachters neffens u mijnen Heeren van God

gestelt zijn/ niet connen laten ons van onze behoorlicke plicht te quijten: ende in uwe wijse vergaderinge wel willen toebrenghen/ wat onzen eenuoudigen raet tot gemeenē hulp (meer als wy hopen deur Gods genadige schickinghe om zijn werc eenmael aen ons bewezen/grooter te maken/ als uyt eigener geschictheyt) onder reverentie van mijn Heeren gesloten heeft.

Onzer en is niemant zo slecht/die des algemeenen lants brant niet gewaer en is geworden: die het niet en ziet/ is onzinnich: die het niet en gevoelt/is levēde doot: die het niet en acht/dien en soude geen onrecht geschieden/zo hy als een mede brantstichter ghehouden werde: maer die nv sulcke zijn/ laten haer haest kennen. Ende (dat onder correctie gesprokē zy) wy houdent alzo/dat niet Hollant alleen/maer tgeheele lant daerom in noot is: dat die het achten zouden/gheven wel acht opter zaken/ maer zy procederen opten voet niet/ waer mede men zoude mogē comē om de vruchten te genieten/die by allen vromen/ met zo veel arbeyts/met het zweet/ ia met het merch der armen/ ende met zo menich dierbaer hooft becostiget zijn/zo deerlicken verwacht worden.

Hier en willen wy noch niet zeggē/ dat een yder zijn eigē huys bewarende/ moet verlozen gaen/ daer wy vanden gemeenē brant tzamen omringt zijn: Wy willen oock zwijghen dat die tbegonnen spel als gewonnen achtet/ zelden pleecht victorie daer van te brengen: want dē tijt leert haest of ooc een kint zijn volle wasdom heeft. In somma waer dat eene cranckheyt voor cranckheyt bekent/ ende de oorzaken des crancheyts notoir zijn/ daer can wel een tamelicke Medecijn eer aen zijne cuyren begaen. Dan ons heeft een cranchеyt bevangē: een heylige cranchеyt der opinien: waer mede wy malcander verterende/ zullē ten laetsten zelfs verteert werden/by al dien wy niet in tijts raet en ghebruycken. Goeden raet is hier dier/ ende zo veel te dierder als weynich yemant deze zijne cranchеyt bekennen wil. Dat ons van dese bekentenisse af hout/ is den ers-tovenaer/die door zijns vergiftigen Basiliskischē aensien den gantschen aertbodem inde doot gebracht heeft. Dese uyt ouden haet die hi tegens den eewigē Schepper eū zijne schepselen gezwolgen heeft/en can niet rusten te verderven eū weren zo wat tot behoudenis dienen mach. Hi nu/daer hi uyt zijnen moordadigen moet in deze landen met water/ vlam ende vier zo lange ghewoedet hadde/dat het God ten laetstē verdrotē heeft/alzo dat deur zijne onuytsprekelicke gratie/onze bekokelde oogen zo wijt open gedaē zijn/ dat wy met Pilato niet langer begeert en hebben ten Gerechte te zitten: heeft hi eenen nieuwē raet gevondē/ nieuwe in onzen oogen/maer die hi van outs-her wel heeft weten te practizeren/

zeren/

feren/ende heeft het vergift uyt zijnder busse langer niet in bitterheyt/maer met nieuwē most vermengt/te drincken willen geuen. Smakende na de goede muscadel daer mede de eeuwige wijsheyt hare gasten vrolick te maken pleecht/eñ inden blinckenden beker inne geschoncken/ daer mede de dranckofferen opten outaer des Heerenaengedient wordē. Hier mede heeft hy van aenbegin niet de rouckelose wilde eñ moetwillighe Werelt/ maer den genen die eenen ernst tot God/eñ Goddelicke saken hadden/ altijt bedrogē gehadt:eñ heeft de waerheyt met dē schijn der waerheyt/de Godsalige eenicheyt met een verblomde eenicheyt/ veruolcht/ vertreden/eñ te gronde ghebracht. Zo heeft Christus als een verachter der Key. Maiesteyt/ eenen schendigen doot steruen/ D'apostelen als oproerders lijden/ alle Christenen als Ketters/ moytmakers/ eñ eigensinnige menschen veruolcht werdē moeten:ende dat niet anders als om God eenē dienst te doen. Saulus(in zijne Religie anders onstraffelick) heeft om de Wet des Heeren met veruolch geijuert gehadt. Den grooten Constantijn heeft om de Christelicke religie yuerende/den Paus zijnen stoel geset/daer hem Kaerl de groote volgende op verheuē heeft/tot grooten verdriet der armer verduyuelder Christenheyt. Van welcken Pauselicken bant so wy nu door Godes gratie(als geroert) ontbonden geworden zijn:zijn sommighe ernsthaftige luyden/deur haren onuerstandighen yuer weder opgeweet:niet nochtans om yemant tot de valsche leer/als de Paus gedaen hadde te drijuen:maer om de Ouerheyt aen te porren/alsdien behoort den waren Godes dienst met hare macht voor te staen. Niet merckende dat de beginselen des Pausdoms niet geweest en zijn om eenen valschen Godes-dienst aen te rechten/maer om den seluen geloue/so voor de gewrouchde afgrijselickheyt des Pausdoms bekent werde/ in alder neerstichéyt in te dringhen. Dan dit bedwang/ende gheen ander dinck/is de rechte moeder des Pausdoms geweest/waer deur hy gestegen is bouen al dat Godt ende Maiesteyt genoemt wert. Ende en is gheen Godes dienst so veruloect gheweest/dien hy met dese middelen niet heeft inuoeren ende hant houden moghen: de wijle hy alle hoocheyden onder de voeten hadde/ende niemant/so lief hem zijn lijf/eer ende goet was/hem teghenspreken dorfte. Dit al aenmerckēde ende bevindende dat deur de stercte deser cranckheyt van opinien / soo veel duysent/ ende duysent duysenden doot gheblenen zijn/ hebben wy lieuer Godt onsen behoeder de eere/die hem toe coemt/te laten/ ende ons in onse swacheyt voor zijne hooghe Maiesteyt te verootmoedighen/dan dat wy/ in vreemde opinie/ ons sterc houdende/ andere souden bedrouven/ in tgunt daer inne

 ne

ne wy gaerne bekennẽ dattet ons failleren mach. Ende wy danc-
ken God deser kennisse: zijn oock daeromme wel rijpelicken gere-
solueert ende ghesloten/ dat wy tot geenen Religions-dwang/ int
cleyn noch int groot/ noch tot eenighe statuten ofte decreten daer
her streckende/ aen te nemen/ souden verstaen willen. Waer deur
of wel eenicheyt der liberteyt in eenen waren ghelooue ghesocht
wort: nochtans wetende dat rechte eenicheyt niet en can in dwang
bestaen: ende versocht hebbende dat deur sodanighe eenicheyt/ li-
berteyt geuondẽ is/ om de menschen/ sonder wederspreken te vol-
ghen genodicht zijnde/ in alle Barbarischer onwetenheyt te voe-
ren: werden wy by ervarentheyt ghedrongen metten Esel so wijs
te zijn/ dat wy ons verhoeden/ daer wy ons eenmael aen de ghe-
vangene liberteyt so dootelick ghesloten hebben. Ende of wel de
gemeente/ als esels ooren hebbende/ daer by soude mogen gheto-
gen wordẽ: nochtans of harer vele des Engels swaert tegens Ba-
laam wtghestrect/ in voorleden tijden mogen gesien hebben/ des
mach een yeder man zijn hert getuygenisse geuen/ altijt weten wy
so veel wel/ dat de gemeente den last in de gedwongene eenicheyt
so hert gedruct heeft/ dat wy henlieden inden wech der (als sy ver-
staen souden) geuangener vrijheyt/ niet souden te brengen weten.
Contrarie voor oogen siende dat sy veel eer souden verstiuet wor-
den/ ofte ten minsten met onlusten den esels trat houden/ opten
wech daer in wy behooren en moeten eendrachtich zijn/ om totten
brant in aller haesten toe te loopen. Ende dagelijcx hoorende/ dat
by velen gheseyt wort/ hoe dat wijt voor onsen kinderen verant-
woorden souden mogen/ so sy sullen sien het groote verderf daer
in sy door ons ghecomen zijn: Ende waerom doch? om vrijheyt
der conscientie? die wy tegenwoordich (mochten sy segghen) sien
gheuanghen te zijn. Wy bidden Godt/ die ons wt de handen der
vyanden verlost heeft/ dat wy na dẽ opset onses harten/ ons voor-
siende/ also moghen voortgaen/ dat onse kinderen sulcx over ons
met recht niet te clagen en hebben. Dan so wy onse hooft op-beu-
rende/ sagen dattet also onsen kinderen ginck: wy souden oorsaeck
hebben/ ons met hen te bedrouven/ ende hen luyden niet te be-
straffen weten. Want alst al ghesept is/ dat onsen nacomelinghen
niet en sal mogen verborghen blijuen/ wy hebben ons/ met recht
vindicerende ende ontreckende der Spaenscher wredicheyt te sa-
men verbonden: Lieuer waer toe? ist om enighe particuliere reli-
gie alleen te foueren/ te beweren/ ende in vrijheyt te besitten? alle die
int stuck van regeringe/ met enich aenmercken verkeert hebben/
weten dattet eerste vier onses elendigen brants/ met het branden/
blaken/ ende wurgen der Ketteren aengesteke̅ is. Hier hebben wy
ons

ons niet tegen geset/ als dat sy geen Ketters en warē: mer wy heb
ben ghesustineert dat de Ketteren/ eñ met namē de Wederdoperē
ende sacramenterers/ so wi die doē ter tijt selfs genoēt hebbē/ niet
en behoorden met sulcke manieren/ als na tadvijs der ecclesiastiken/
volgende de bloedige placaten/ getractcert te worden: ooc alle
beleefde Magistraten bezwaerlicken vallende/ dat zi moesten executeurs
zijn over hare goede vrienden: die zy wterlickē niet te bestraffen
en wisten/ alleen na den appetijt der censuyren vande genoemde
geestelickē. Het welcke alzo ons/ op onze menichfoudige
clagen/ niet heeft mogen afgedaen worden: hebben wi/ met recht/
ons in onvrede gesteit over den inbreec onzer previlegien/ hantvesten
ende rechten. Middeler tijt heeft God genade gegeuen/ dat
de opgegane waerheyt/ al te met meer ende meer/ verschenen is:
ende dat de genoemde ketteren/ een yder wt haren winckel/ voorgetreden
zijn. Over twelc wel grote bloetstortinge ghevolcht is/
ooc met consent ende toedoen van vele van ons / ende onze vrienden:
maer ten lesten heeft de goedertierene God in dezer Provincie
vryheyt gegeven/ ende ons gesterct dat wi tegen den viant tot
noch toe het lant behouden hebben. Die ons hier toe geholpē hebben:
die haer lijf ende leven by ons gewaecht hebben: die op onze
poorten/ vesten/ of waert van doen was/ als muylen gearbeyt/ ende
met leeuwen harten gestaen hebben/ dat en zijn niet al te mael
luyden van eender gezintheyt: maer veel zijn daer onder geweest/
die nu sommige (de welcke het weynichste by ons opgeset hebbē)
gaerne souden/ alst schijnt/ benaut zien. Ende in deser verscheydenheyt
van gesintheidē/ zijn wy so eenich inder gemene sake gebleven/
dat ooc onse nabuerē (overmits de Spaensche vruntschap
onse vyanden geworden zijnde) hoe wel zi ten deel contrarie van
ons gesint waren/ als doende professie vande Catholijcke religie/
nochtās verwect deur onse beleefthe yt/ haer met ons vereenicht/
ende vrientlic accoort gemaect hebben/ Waer in dan: Namelicken
om lantvrede te houden/ ende sonder respect van religie/ elcanderen
tegens alle gewelt eñ overdaet der vianden te helpen/ te schutten/
ende te beschermen. Alle de ghene de welcke de pacificatie van
Gent/ de acten der gecommitteerden tot Coelen/ ende het advijs
vande particuliere Provincien aen de Generaliteyt over gezonden:
gezien ende deur-tast hebben / sullen wel connen gevoelen/
dat onzer aller meeninge niet anders geweest en is / als dat noch
den eenen noch den anderen om zijn religie eenich leet aengedaen
zoude werden. Niemant wil dit ons alzo afnemen/ rechts of wy
eenige andere religie/ voor die tegenwoordich al hier geexerceert
wort/ lauderen/ ofte begeeren zouden inghevoert te hebben: dan
wy

wy zijn ſchuldich/zo lief ons God is/ dien wy tot eē getuyge aen
geroepen hebben: ende zo waert ons onze eere is/ die eens verlo-
ren/niet wedercrijchlick is/ onuerbrekelicken te houden/ wat wy
eens belooſt ende geſworen hebben. Eñ wy en vinden geen macht
waer wt wy ſtraffelick tegens dien procederen zouden/die/ haer in
haren burgerlicken handel ende wandel niet anders als eerbaerlic-
ken hem met ons te dragen/bevonden worden. Wy connen oock
niet anders verſtaen/ als dat het tot conſervatie der politien beter
is/dat een yegelicken zijn opinie int particulier behoudende/wy al-
le gelijck vereenicht blijven/om de ghemeene zake te bevorderen/
daer toe dan een yegelicken/tzi met contributie/ofte anders/zo veel
te williger/ende van herten geneychder ſal bevonden worden/ als
hy ziet dat het om vrijheyt der conſcientie te doē is/dat het hen ſelfs
aengaet/dat hem den Geul vande nec geweert ſal worden: dan dat
wy deur gedwongene eenicheyt/met veel nieuwe decretē/ eñ ſcher-
pe placatē/ met ſchelden ende ketteren onzen nabueren eñ verwan-
ten/ia mogelic de vrouwen in onze armen/ de kinderen van onzen
eigen bloede/wy zwijgen de luydē van onze burgerſchap/daer ouer
wy als vaderen geſtelt zijn/verbitteren tot onſen haet verwecken/
ende afkeerich van ons maken zouden. Mijn Heeren willen haer
niet verdrieten laten/zo wy het hier in te langer maken/ om dat het
met corten woorden niet wtgeleyt worden can: want het is de eer-
ſte trap/waer deur wy tot het inwendige vuyr wt te bluſſchē/ ſou-
den opclimmen mogen: als ſo wy/namentlicken/water ende geen
olye int vuyr en gieten/ſeker zijnde dat daer het om Ketterie wt te
roden/ te doen is/ geen beter middelen ſy als coelicheyt: want wy
hebben dickwils geſien/dat diens bouckē weynich geacht waren/
alſ-dan eerſt in aenſien quamē/ende geſocht werdē/ als de autheu-
ren vervolch leden/ende gekettert werden. Het waer wel te wenſchē
dat eē yegelickē tot eenicheyt der ware kenteniſſe mochte gebracht
werden: Maer wie anders/ ſal tkint/ als de moeder baren? ſal de
ſoon uyt ander macht/als der naturē/ elders/ als van des vaders
zaet/geborē mogen worden? eñ met wat cracht ſal dat kint/ noch
ongeboren/in zijns vaders erve ingeſet mogen worden? Voorwaer
de wijl der ghelovighen het minſte deel opter aerden weſen ſal/ na
twoort des Heeren/dat niet faelgeren can: ſo connē wy ons qualick
inbeelden/ dat met eenich gedrang/ oft toedoen des machts vande
Overicheyt (der welcker authoriteyt men hier in tabuſeren/ tallen
tijden gepoocht heeft) geheel de geunieerde Provincien ſoude Chri-
ſtenen gemaect mogen worden: mer wel onder dē naem van Chri-
ſtenen/een werelt vol boſe huychelaers/daer deur dē groten naem
onſes Heeren gelaſtert: ſy ſelfs niet te beter/ dan wel ſo veel te arger

worden

worden soudē/alst beter is voor een ongelooviich mensch/ als voor
een huychelaer uyt te gaen:ende de gemeente soude van een werelt
der quaetwillighen vervolt worden: voor welcke men altijt soude
moeten in sorge staen/dat sy luydē/ die onse religie inden gront niet
meer respiceeren/als wi tpausdom gedaen hebben/ons mochtē na-
pogen te doen/tselue wi metten Pauselicken drang gedaen hebben:
Ende die indiē souden vromer zijn/dat sy hare religie niet veynsen/
ende nochtans haer tegen ons niet souden stellen willen/soudē wy
quijt gaen/ende ons in onse benau heyt van meerder hulp berooft
sien moeten. Twelc eñ alle twoorschreven wel vorsichtichlickē be-
wegende de Vroetscappen deser provincie: eñ merckende dat het na
gelegentheyt des tijts/ende der lande/ niet sonder het onderste bo-
ven te setten gepractizeert soude mogen worden/bewijsen sy alle ge-
lijc metter daet/hoe weynich gevallens sy aen desen praet van Reli-
gions-drang hebben: het eenige exempel vande placaten tegens de
ketterschе boeckē/mach ons hier in genouch doen:twelck wel/con-
form des by eenen ghenoemden Synodo ghedecreteerde/ in velen
Steden afgelesen is: maer int executeren toonen sy wel al gelijck/
ooc niemant wtgesondert/hun meyninge contrarie te zijne. Prijse-
lick daer inne haer dragende/ dat sy ghedogen dat by haer lieden
het quaetste gesproken wort/eñ gelijcke wel doen het beste. Maer
de wijl sulcke dingen nergens toe en tenderē/ als tot verkleyninge
der authoriteyt vande Overheyt:wy bevinden/ sō veel ons aen-
gaet/ beter te zijn dat wy sulcke dingen gantsch ende tenemael af-
slaen/als dat wy de selue aen-nemēde/daer mede gelijck als in een
batament spelen souden.

Nv tot u luyden/die ghi met uwe actis Synodalibus her voor
treet/willen wy ons weynden/ende cort bescheyt geven/ waerom
ons de selve in geenderleywijs aen te nemen/geraden is. Ende so
wy u vragen/uyt wat macht? met wat autoriteyt?ende ten welckē
sijne/ghi ons de selve opdringen wilt? sult ghi dan antwoorden/
dat u de macht vā God/de autoriteyt vande Querheyt her-coēt?
Wat macht u luyden van God ghegeven is/ daer van en is ons
tot noch toe so veel niet gebleken/dat wy ghelooven connen dat u
God/de Overheyt te beheeren/ soude tot dienaers gestelt hebbē:
Ende vande Querheyt/die u tot een Synodo geautorizeert soude
hebben/ en is ons tot noch toe altijt geen goet bescheyt gedaen.
Wy hebben wel gehoort/ende connen selfs lesen/ dat het voor een
nationael Synodus uyt gaet/als daer voor ghijt houdet:maer ve-
le/ende onder dien wy/niet also met u luyden. Want so het natio-
nael zijn soude/ so waer voor eerst/ ende boven al van node/ dat
het hooft vande natie/ tselve beschreven/bestemt/ende gheappro-
G veert

veert hadde:als de scribenten/waer teghen ghy selfs niet en hebt/ claerlic betuigen. Het hooft vande natie/daer over dit Synodus als nationael streckē soude/zijn de generale Staten/ by welcke wettelicke vergaderinge wy niet geloven en connē dat het Synodus sal beschreuen zijn. Ende heeft het by den seluen Heeren generale Staten niet mogen beschreuen wordē/om dat haer Hoocheyden niet aling te samen comen:so hadden billix die van het Synodo daer op behooren te wachten/wanneer sy wilden dat den naem van Nationael cracht ghewinnen soude. Dan selfs dat Synodus heeft den Staten de maet geset/ die het billick van haer Hoochheyt ontfangen soude hebben/in dien dat het selue den staet der Heeren Staten gestelt heeft/mede brengende/ hoe dat een yder Provincie in het Synodo Nationael souden gerespecteert worden. Wat nu de Provinciale Staten een yder in zijn respect tot de verschrijvinge deses Nationalen Synodi gedaen hebbē/dat sal een yder inden zijnen best weten: Van deser Provincie mogē wy spreken/dat wy niet en verstaen/hoe dat ooc sulcke verschrijvinge met wettelickē consent dezer Provincien soude geschiet zijn: Daer in wy als een mede-lidtmaet der selver Staten/ tot noch toe onse consent niet gegeven en hebben. Segt ghi dat wy daer van te beschuldighen zijn:of wy u dan vraechden/ of wijt alleen zijn die het voorschreven Synode niet geapprobeert en hebbē? sout ghi daer wel iae toe seggen doruen? Wy connen met waerheyt affirmerē/ dat het also niet en sy:daer wy oock niet eene stadt en zien die den inhout van dien te effectueren/doenlic vint. Dan de practijcken verstaen wy wel/die sommige niet hebbē connen heymelic houden/als sy daer tegen warē dat eenige Predicant op eene sekere plaetse sonder haren voorgaenden advijs gestelt was. Also meendemen salmē hem allenskens inde possessie gheven: over twelck wy liever by tijts voorsien willen/ om de possessie te werē/ als dat wy de selve te benemen/ onsen kinderen so veel moeyten/ als wy tegens den versleten Pausdom gehadt hebben/ souden achter laten. Niettemin wy connent u luyden wel ten besten afnemen / ende houdent daer voor dat ghijt niet anders als wel en meent/om het hooft met den gehelen lichame te samen in eene hope te brenghen: dan men heeft diemaels ghesien dat een Herder zijn verdoolde schapen al te hert na-drijvende/de selve verloren heeft/ midts dien dat hi die meende weder te rechte te brengen. Wt goeder meyninge ist geschiet/ dat de Keyser Constantijn den Paus van Romē/doe ter tijt noch niet so gheheel onsuyver inder leere zijnde/het rijc van Italien in gegeven heeft:maer dit en hebbē ooc selfs sommige vande geestelicke/ noch weynich voor onsen tijden / niet voor goet prijsen connen.

Ende

Ende hier deur ist geschiet/dat ten laetsten de Cudde den wolven
is bevolen worden. Gelijck wy dan oock gesien hebben warach-
tich te zijn/ dat de rijcdommen der Kercken/ die uyt goeder mey-
ninge van religie gebaert waren/ eyndelickē de moeder verslon-
den hebben. Wie isser van ons tot zijnen iaren ghecomen/ die niet
gehoort en heeft dat de Herders uyt een yverighe meyninge den
blaffenden hondē so lanck ende so veel ten ooren geblasen hebben/
om dat verdoolde schaep weder in te drijvē/dat (ey lacy) der scha-
pen een groot getal by den hondē gevreten wordē? Ende wat sal-
men doch van goeder meyninge/wat van goeder intentie sprekē?
Ist niet uyt goeder meyninge geschiet/ dat goethertige menschē/
haers vaders huys/ lant ende zant verlatende/in wildernissen ge-
gaen/haer met arbeyt geneert/ een slecht/simpel cleet/ alleen voor
de coude genouch zijnde/aen-getoghen/ in vierentwintich uyren
eens slecht/ende wel soberlic gegeten hebben/geslapen als gewaect
hebben/ende eenen onberispelicken wandel gevoert hebben? Maer
als dit tot een regelwerck geworden is/heeft God wel getoont wat
gevallen hi aen menschen insettingen gehadt heeft. Die wel eer ee-
nen Christoffel verziert heeft/ tot een voorbeelt/ des so den naem
Christi met recht dragen mocht/ heeft voorwaer een prijselicke in-
tentie gehadt: gelijck den meestendeel van dien/ so de heylighen tot
een goet exempel/ int eerst den menschen voorghebeeldet hebben:
maer ten laetsten wat isser uyt geworden? anders/ dan een onnutte
plantage/ een verwloecten boom: die wi bi onsen tijden uytgeroeyt
siende/hebben ons voor te sien/ dat wi niet weder in ghelijcke/ ofte
meerder inconvenienten vallen: Eñ dat wy de stomperoede niet
wech geworpen hebben/om dat wy op ons een scharper halen sou-
den. Sulcke ende diergelijcke exempelen/ daer uyt wy als mette
hant tasten connen/ hoe dat hem altijt den mensch aen hem seluen
vergaept/ende met zijn eyghen meyninghe/ hoe goet die ooc was/
voortgaende/verdoolt is:wi aenmerckēde/ en connē niet verstaen/
waerom wi met uwē Synodo (verstatet niet qualic so wi de waer-
heyt spreken) ons nieuwe stricken souden aenleggen laten. Want
ist Gods woort dat ghi ons voorstelt? laet u dan genougen dat wy
de boucken van Gods woort/in grooter reverentie (als ia billic is)
aennemen. Ist om goede ordinantien te stellen in tgunt dat in Go-
des woort na tegenwoordiger gelegentheyt niet genouchsaem ge-
particularizeert is? het waer eē dinc somē ons sulcx als goedē raet
aengedient/eñ inde Christelicke vryheyt gelatē hadde: maer dat wy
ons daer aen verbinden souden/connen wy ons niet berichtē recht
te zijn: die wy eenē regel in Christo hebben/ daer aen wy genouch
te houden vinden/ eñ den welckē wy volgende/ sekerlick weten dat

wy niet dwalen mogen. Daer ter contrarie wy sien dat ten allē ty-
den de Concilien/Synoden/eñ Decretē/ weynich vruchts gedaen/
ende altijts vele quaets veroorsaect hebben. By den Apostelen den
gantschen tijt haers loops duerende/ eñ ruym ouer dertich Jaren
geprescribeert wesende/is een eenich generael Concilium tot Jeru-
salem gehoudē: maer van sulcke eene sake die het eenige fondament
der salicheyt in Christo betreffende was: Ende de welcke (daer de
Jootsche kercke harer wettiger besnijdinge/die sy neffēs Christum
indringen wouden/cē claer woort hadde) niet wel anders beslecht
conde worden. Dit fondament nv ten vollē geleyt zijnde/mogē wy
in alle sekerheyt daer op bouwen: eñ en dorven niet ten allen drie Ja-
ren nieuwe Synoden houdē: daer wt ten laetsten der Decretē/daer
aen wy souden gebonden zijn/so veel worden souden/ dat wy deses
bants qualick/ende niet dan met grooter moeyten/begin ofte eyn-
de/souden vinden mogen: Ende onse kinderen/of sy niet ghenouch
te studeren en hadden/ souden weder met een Ius Canonicum te
doen crijgen. Het Concilium Nycenum wort voor anderen int ge-
meen hooch ghepresen/ende nochtans/dat ghi beter als wy/ ghele-
sen hebt/ist daer mede so weynich wtghrecht/dat daer naer de Ar-
rianen veel stercker/ende meer gestijvet ghewordén zijn/ als sy oyt
te voren waren. Zo weten wy oock/dat ghelijck de Paus van we-
gen des opsichts der Korstenheyt/daer inne hi gemeenlick gerespi-
ceert worde/hem van alle Korsten Princen meester gemaect heeft/
ende ten aensien des voorstants vant Korstendom/ de Princen tot
zijnen appetijte ghesét/ende verset heeft: Gelijc hy dan Puppijn de
Cleyne/ den zoon van Kaerle Martel/ dat een bastaert was/ Co-
ninck van Vranckrijck ghemaect/ ende den waren rechten Coninck
Hilderic afgeset heeft: daer over hem de Hollantsche Cronijc schrij-
ver verwondert/ van Paus machts grootheyt: Ende deses selven
Puppijns zone/ Kaerl de groote / heeft den Paus Keyser van
Roomen ghemaect/ ende den Griecksche Keyser Constantijn de
seste/ dat Roomsche Rijck benomen/om dat hy een quade zoon der
Roomsche Kercke was: verachtende met sommighe zijne voorsa-
ten/den beelden dienst: Ende heeft also dat eenige Keyserdom/vol-
gens aen tween gesplittet/ midtsdien dat de Westersche Keyseren/
naer sommigher bedunncken/ Paus vasallen ghewordén zijn. Also/
ende conform van desen/ heeft oock een Nationael Concilium/ dat
West-Keyserdom/tot den Duytschen gebracht/om dat de Grieck-
sche Keyseren behulp tegen den Saracenē geweygert hadden: het
welck of by den Griecschen Keyseren/recht geweygert worden is:
hebben wi niet te disputerē/dien ooc tselve niet aen en gaet: dan wy
hebbē voorgenomē hier uyt te bewijsen/dat de Concilien/met haer
voor-

voornaemste hooft/de Paus/ oorsake tot den Pausselicken Keyserdom/ende tot de groote mutatien van Kijcken gegeuē hebben. Doch ten is met desen onse seggē niet/dat het iegenwoordich Synodus van ghelijcken voor hebben soude: want oock d'eerste Synoden/insgelijcx de eerste Pausen/het quaet twelck naer geuolcht is/niet voorgenomen hadden: Dan wy bewijsen uyt leuendighe exempelen wat vanden Concilien of Synoden/ als sy macht crijgen/voor vruchten te verwachtē zijn. Ende so veel connē wy wt het iegenwoordighe Synodo sporen/ dat by avontuyr by andere Provincien soude geseyt willen worden/ dat wy deur den Synodo/ wel souden mogen hooft van alle de andere Provincien worden/ daer onze Graefschap/ adiunct Zeelant/ drie stemmen toe gestaen worden: daer geen andere Provincien (behaluen Vlaenderen/ dat twee stemmen hebben zoude) meer als eene stemme ghegunt wert. Het welc ost wel een aenlockel voor ons schijnt te wezen: nochtans zo wy ooc anders als naer haren zin ons schicken mochten/ als-dan zouden ooc de verstroyden in vreemden landen/ons ouerstemmen moghen: ende alzo de vreemden over ons alle gelijck/heerschappije crijghen. Waer deur doch anders: als deur quasi Paus macht hebbende/ Synoden.

Wanneer het alleen Ecclesiastijcke dinghen waren/ die in het Synodo afgehandelt geworden/ wy soudē ons te weyniger hier mede becommeren willen/ ende Kerckelicke saken/ Kerckelicken beslechten laten: Gelijc wy dan onse Kercken/so veel de Ecclesiastijcke saken belangt/ bevolen hebben: maer also questie is van onse authoriteyt: vant uyterlicke welvaert ende vrijheyt der ghemeene ondersaten: ende vande verbreydinge ende verstamminge onser aller huysen ende familien: so en connen wy ons niet onthouden van het gunt dat ons Ampts-halven opghelcyt is. Ende ten eersten/ onse authoriteyt aengaende/ wy bevinden dat mits t'aennemen der verhandelinghe in het Synodo/ wy van weghen onser ghemeyne ende publijcke goederen/ ende in onse officie niet anders als Vasallen des Synode haest souden gehouden worden. Want mitsdien dat sy setten dat de nominatie ēn electie der Predicanten/by der gemeente: ende by der Overicheyt de approbatie staen soude: so verstaen wy wel/ dat sy ons gonnen dat Keyser Henrick de vijfde/ den Stoel van Romen/ boven zijn voor-ouderen possessie toegestaen mach hebben: maer wy en vindē die van het Synodo noch noyt in possessie gheweest te zijn/de wijle sy al haer possessie ons/ende wy hem van den haren/niet te bedancken en hebben: Ende also wy de approbatie op onser zijde by sulcke restrictie vindē/ dat de Overicheyt seer glissich gaen hebben soude

 de

de/ zo wanneer zi niet by der hant van het Synodo gehoudē wor de: zo en bevinden wy niet anders/ als dat het Synodus poocht om thooft van de Overheyt te wordē. want alzo spreect de Kerckenordening/ dat de approbatie der kerckendienarē de Overheyt toe coemt/ by so verre sy professie vande ghereformeerde Religie doen: Ist dan by al dien dat sy verstaē met dat woort Reformeerc een Religie die het verstant van het Synodo geconformeert soude zijn/ so en soude de Overicheyt dat Previlegie niet anders geniet en mogen/ dan als een lith wesende van het lichaem/ daer van het Synodus een hooft wesen soude: Ende by feyl van desen/ so soude/ of de Kerckelicke creatueren des Synodi/ meesters/ ende Dispenseurs der Gheestelicke goederen/ die een goet deel van de publijcke rijckdommen zijn/ gehouden moeten werden: Of daer en zoude in Overicheyt niemant mogen gheadmitteert worden/ als de creaturē van het Synodo. Eñ dit en soude niet alleen van wegen Kercken-dienaren plaets hebben/ maer het soude ooc met het onderhout der armen/ Gasthuys-meesteren/ ende aen ende afstellinge der Schoolmeesteren/ van ghelijcken gehouden worden: Daer wt dan eyntlicken volghen soude/ dat niet alleen wy/ ende onze gantsche ghemeynte soude het Synodo onderworpen zijn: maer dat oock van onze kinderen niet dan na hare opinien gheinstitueert wordende/ sy zouden erfmeesters blijuen/ ende alsso een absoluyt sorchloos regiment ouer allen besitten. Niet te min wy moghen wel lijden/ dat ander lieden op haer eyghen besoldinge sulcke Kercken-dienaren aen nemen/ ende haer eighen kinderen sodanighe schoolmeesteren stellen als hen believt/ sonder opzoer. Maer gelijck wy niemant in tzijne dwinghen willen/ so begheeren wy oock in tguunt/ so wy ampts-haluen/ tsy in geestelicke ofte andere saken/ te benorderen hebben/ onser eyghen conscientie machtich te zijn. So veel het anderde punct van de ghemeene vrijheydt/ ende uyterlijck welvaren der onderzaten aengaet/ wy hebben te voren ghesept/ daer by wy noch persisteren: ende by Gods gratie verhopen tot inder doot te volherden/ dat wy tot gheen Religions-dwangh (hoe cleyn sy oock sy) verstaen connen. Eñ daerom connen wy lijden dat de geleerde haer/ teghen de verdoolde opinien/ met schrijven ende spreken/ na hare wetenschap ghebruycken: henluyden selfs te bedencken geuende/ of sy niet meer oorbaers/ met beleefthept die verdolende/ te ghemoete gaende/ doen souden/ als sy met hert spreken/ schelden ende Ketteren doen: Dan wy verclaren altijt/ dat wy op de Kerckelicke censuyr/ eñ uyt het oordeel der geleerden niet een minste gedacht en hebben om tegen yemant als Ketteren te procederen: Dan wy

heb-

hebben onse Vierschare/ daer wy Godt voor oogen stellende ho-
pen te wijsen ende te doen/ als wy in onsen eenvout met goeder
conscientie sullen bevinden te behooren. Wel vreemt in onse oo-
ren luydende/dat oock de luyden so verre comen/dat sy tot bouc-
ken te verbieden voortgaen/ ende niet dan by gracie ende privile-
gie(als eertijts de Kettermeesters plechten) toelaten willen: Een
sake wesende daer over men de Pauselicke regeeringhe alle wege
billick gescholdē heeft. Ende daer wy libertept geroepen hebben/
behoorden sy luyden uyt de historien/dier sy genouch gelesen heb-
ben/wel geleert te zijn dat de vrijheyt altijt voornamelick indiē be
staen heeft/dat iemant zijn gevoelen/vry uytspreken mochte. Eñ
het is dat eenich merck-teycken van tyrannije gheweest/ alsmen
zijn gedachten niet vry uytspreken moeste. Voorwaer de redelick-
heyt die alleen tyrannie tegen spreect/leert ons int gemeyn dat de
waerheyt so weynich als het licht mach gedronghen worden: Ja
de waerheyt/als het licht inden duysterē by de logen geset/schijnt
dies te claerder: de logen altijt sal van selfs verdwijnen/ende en sal
by de waerheyt niet hechten mogen. Daerom het wel tyrannisch
is met den afgewekenen Juliano goede boucken te verbieden/om
de waerheyt te dempē: maer de liefhebbers der waerheyt en ach-
ten de logenschriften niet/die haer genouchsaem selfs straffen: en-
de te meer so waer de waerheyt geleden wort: sy straffen de schrij-
vers wel/maer de boucken te verbieden/dat sal van hem selfs co-
men/ als de vreese des Heeren/gelijck inden Epheseren ghesch iet
is/in haer een afkeer van sulcke boucken gebaert hebben sal. Het
leste punct daer van vermaent is/ seyden wy te bestaen in de ver-
breydinghe onser familie ende ghestachten: waer in wy voor eerst
sien een juc/dat ons swaerder/als int Pausdom oyt gheweest is/
om draghen zijn soude/ indien dat den houwelick tusschen nooms
kinderen/verboden wert: het welck wy niet verstaen dattet ghe-
schien sal/maer wanneert gheschiet waer/souden wy de kinderen
voor geen bastaerden houden mogen/ende(onder reverentie ghe-
sproken)den Pausselicken dreck weder innemen/ in tghene des
van Godt gheen verbot en is/ende dat de Keyser inden beschre-
ven rechten wel uytdruckelicken toegheslaen heeft: zijnde alleen
deur het Pauselick regiment met veranderinghe der Politien/in
ongebruyck gecomen. Ende ons noch voor ooghen leggende het
groote quaet dat Hollant overcomē is/ om dat het Concilium te
Constans/in thouwelick van Vrouwe Jacoba van Beyeren/en-
de Hertoge Johan van Brabant/ staende inden graet van nooms
kinderen/ niet heeft dispenseren willen: Wy hebben reden om een
meerder afkeer van sodanighe Concilien te hebben/ daer in sulcx
plat

plat verboden/ende ooc het remedie van dispensatie gantsch niet toeghelaten en wert. Het is wel een zaec/mochtmen segghen/ die achter wegen ghelaten can worden/wy raden oock datment laet: maer die nv zijn sinnen inde hant niet en heeft/ dien en mogen wy niet binden/ daer in hem Godt ongebonden laet. Ende int generael/ so weynich als van eenige andere saken/ende veel weiniger ist ons in saken van houwelick te lijden/dat wy onse wiven ende kinderen/ daer by alle de republike/ ende eens yder-mans huys bestaet/ der geestelicke iurisdictie/ ende den stemmen van eenige vreemdelingen souden onderworpen latē zijn: dan dat wy deshalven niet en weten/sullen wi middelen vinden/ om ons des met so wijsen lieden als die van het Synodo te beraden. Gegeerende alleen dat het burgerlick regiment/gelijc het politijc is/oock geheel ende onverdeylt bi de politische Overheyt blijven moge: Ende dat wi der Geestelicheyt / ofte den Kerckelicken mannen tot een nieuwe iurisdictie ende meesterschap/over Overicheyt/onderdanen/wijf ende kinderen/geen deur ende poortē open en doen. Als wi ons dan wel expresselic bi desen verclaren/ende betuigen voor God/ende u mijn E. E. Herē/dat wy nemmermeer daer in dencken te verwilligen/ ende also weynich als het oude Pausdom weder aen te nemen. V. Ed. ende Eer. ootmoedich biddende/ ende broederlick vermanende / dat de selve na haerdere meerder wijsheyt/ met Gods genade dese sake welbeweghen ende met ons de hant daer aen houden willen / dat wy de ghemeente in hare particuliere opinien/niet teghens burgerlicke rust strijdende/in liefde dragen/met liefde aen ons locken/inder liefden behouden/ende met een goetwillich volck/ als vaderen met haren kinderen/ den gemeenen viant tegenstant te doen/macht hebben mogen.

uwe Ed. ende Eer. goetwillige ende getrouwe mede-litmaet de stadt van Leyden.



I. van Hout.